

Buro de Brug Rapporten
B18-383

Archeologisch bureauonderzoek
Waardsedijk 83 Snelrewaard

Status: definitief
11-07-2019

Inhoud

Samenvatting	3
Administratieve gegevens	4
1 Inleiding	5
1.1 Huidige en toekomstige situatie.....	5
1.2 Onderzoeksmethode.....	5
2 Bureauonderzoek en archeologische verwachting	7
2.1 Beleid en bestemmingsplan.....	7
2.2 Geo(morfo)logie en bodemopbouw.....	9
2.3 Historische gegevens.....	13
2.3.1 Historische achtergrond.....	11
2.3.2 Historisch kaartmateriaal.....	12
2.4 Bekende archeologische waarden	176
2.5 Versturende bodemingrepen in het verleden	209
2.6 Gespecificeerde verwachting	209
3 Conclusies en aanbevelingen	219
4 Geraadpleegde literatuur.....	21
4.1 Digitale bronnen.....	21
4.2 Literatuur.....	21

Colofon

Projectcode :	B18-383
Opdrachtgever:	Dhr. H. van Zandwijk
Uitvoerder:	Buro de Brug vof
Locatie:	Waardsedijk 83 Snelrewaard
Auteur(s):	J. van Leeuwen MA

Samenvatting

Dit archeologisch bureauonderzoek is opgesteld door Buro de Brug in opdracht van Dhr. H. van Zandwijk. De aanleiding tot dit onderzoek is de herinrichting van het perceel Waardsedijk 83 in Snelrewaard, gemeente Oudewater. In het plangebied, vlakbij Oudewater, is een nieuwbouwwoning uit 1998-1999 aanwezig. De woning en bijgebouwen zijn in de afgelopen jaren verschillende keren uitgebreid. In de tuin is een nieuw gegraven waterpartij aanwezig. Het is de bedoeling alle bestaande bebouwing en de tuininrichting op het perceel te verwijderen, om plaats te maken voor een nieuwbouwwoning met garage. In de tuin zal een vijver worden aangelegd. De totale bodemingreep benodigd voor de nieuwbouw bedraagt ca. 1280 m². De nieuwbouw zal niet op dezelfde locatie als de huidige bebouwing worden uitgevoerd.

Als gevolg van de ontgronding (vermoedelijk kleiwinning) is het maaiveld met 75 tot 100cm verlaagd. Daarmee is een groot deel van het archeologische potentieel verdwenen. Onbekend is of er nog archeologisch relevante lagen zijn overgebleven.

Binnen het plangebied geldt een lage verwachting voor het Mesolithicum, Neolithicum, de Bronstijd, IJzertijd en Nieuwe Tijd. Voor de Romeinse Tijd en de gehele Middeleeuwen geldt een middelhoge tot lage verwachting. Het Paleolithicum, op 20 m diepte, zal naar verwachting niet worden bereikt.

Buro de Brug adviseert binnen het plangebied een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van verkennend booronderzoek te laten uitvoeren. Door middel van een verkennend booronderzoek kan de mate van mate en diepte van verstoring van de oorspronkelijke bodem worden vastgesteld en kan inzicht worden verkregen in de aan- dan wel afwezigheid van archeologische lagen uit de Romeinse Tijd of Middeleeuwen.

Bovenstaand advies dient ter beoordeling te worden voorgelegd aan de bevoegde overheid (gemeente Oudewater) en te worden geaccordeerd door de gemeentelijk archeoloog.

Administratieve gegevens

Projectnaam	Waardsedijk 83 Oudewater
Opdrachtgever	Dhr. H. van Zandwijk
Contactpersoon	Dhr. H. van Zandwijk
Autorisatie	Buro de Brug drs. ing. C. Sueur Sr KNA prospector c.sueur@burodebrug.nl 020-4866685
Projectcode Buro de Brug	B18-383
Bureauonderzoek	J. van Leeuwen MA
Bevoegd gezag	Gemeente Oudewater
Provincie, gemeente en plaats plangebied	Provincie Utrecht, gemeente Oudewater, Oudewater
Locatie/toponiem	Waardsedijk 83 Oudewater
Kaartbladnummer (topo 1:25.000)	38E
Centrumcoördinaat	X 121388 Y 448742
Oppervlakte plangebied	Ca. 1,6 ha, waarvan ca. 1280 m ² wordt geroerd
Huidig grondgebruik	Woning, schuur, tuin, verharding
Archis-zaaknummer¹	4678815100
Geplande ingreep	Herinrichting perceel: sloop opstallen, nieuwbouw huis, garage en schuur, uitgraven vijver, inrichten tuinen
Rapportversie	Definitief
Datum	11 juli 2019

¹ Landelijk onderzoeksmeldingsnummer dat bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE/ARCHIS) moet worden aangevraagd bij aanvang van archeologisch onderzoek.

1 Inleiding

1.1 Huidige en toekomstige situatie

Dit archeologisch bureauonderzoek is opgesteld door Buro de Brug in opdracht van Dhr. H. van Zandwijk. Het plangebied bevindt zich aan de Waardsedijk 83 in het gehucht Snelrewaard, vlakbij Oudewater, gemeente Oudewater, provincie Utrecht (afb. 1). Op het perceel staat een woning uit de jaren 90 van de 20ste eeuw. De woning is in de afgelopen 15 jaar diverse keren uitgebreid. Ook is een garage en berghok bijgebouwd (afb. 2).

Een definitief, gedetailleerd plan bestaat op dit moment nog niet. In dit bureauonderzoek zal worden uitgegaan van het door de opdrachtgever aangeleverde inrichtingsplan, dat door MooiSticht is opgesteld.² Het ligt in de planning de huidige woning en bijgebouwen geheel te slopen en een nieuwe woning te realiseren. Bovendien zal de hele indeling van het perceel worden gewijzigd en de tuin opnieuw worden aangelegd (zie afb. 2). In totaal wordt ca. 1280 m² grond geroerd ten behoeve van de realisatie van de plannen.

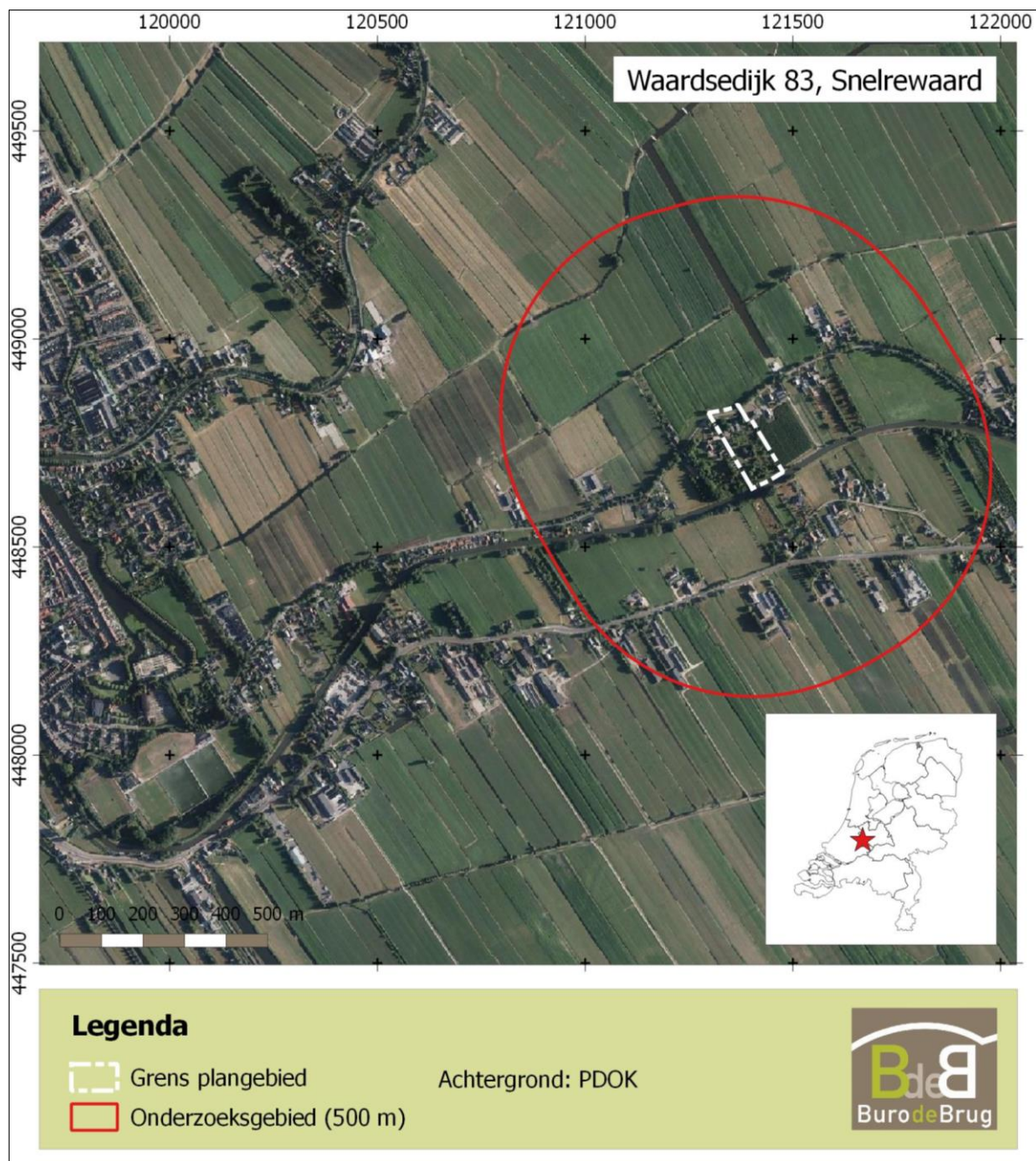
Bij bodemingrepen groter dan 200 m² en dieper dan 30 cm dient conform het bestemmingsplan Landelijk gebied Oudewater & Willeskop (vastgesteld 04-07-2011) van de gemeente archeologisch onderzoek plaats te vinden. De voorgenomen ingrepen overschrijden de vrijstellingsgrens.

1.2 Onderzoeksmethode

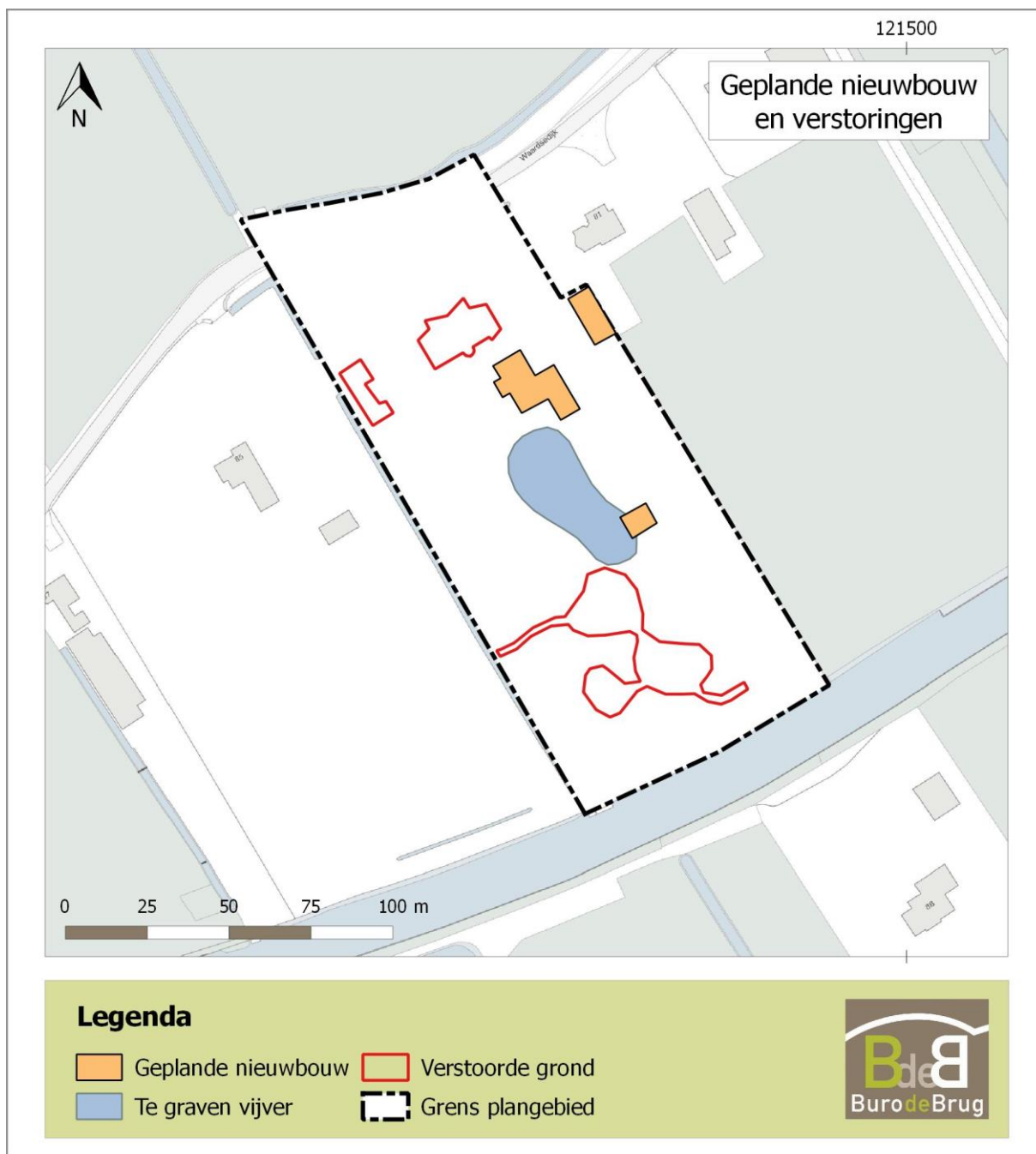
Het bureauonderzoek heeft tot doel - op basis van bestaande landschappelijke, archeologische en historische bronnen - een gespecificeerde archeologische verwachting te verkrijgen voor het plangebied. Op basis van de resultaten kan een aanbeveling worden gedaan om de eventueel aanwezige archeologische waarden in het plangebied veilig te stellen. Het resultaat van eventueel veldonderzoek is een basisrapport. Het onderzoek wordt uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (Protocol 4002, KNA versie 4.1) en de gemeentelijke eisen.

Voor het verzamelen van gegevens met betrekking tot reeds bekende archeologische- en bodemkundige waarden van het plangebied is de archeologische beleidskaart van de gemeente geraadpleegd. Ook zijn geo(morfo)logische kaarten, de Archeologische Monumentenkaart (AMK) en historische kaarten bekeken. Tevens is het AHN geraadpleegd en zijn de meest recente archeologische onderzoeksresultaten in het onderzoek opgenomen. Voor de historische informatie is gebruik gemaakt van de beeldbank van de RCE, het Utrechts Archief en het Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard.

² Van Looij & Hendriks 2018.

Abbeelding 1. De locatie van het plan- en onderzoeksgebied aan de Waardsedijk 83 in Snelrewaard. Uiterst links is de vestingstad Oudewater zichtbaar.

Abbeelding 2. Huidige bebouwing (verstoring) en ontwerp voor herinrichting van het perceel Waardsedijk 83 (bron: MooiSticht).

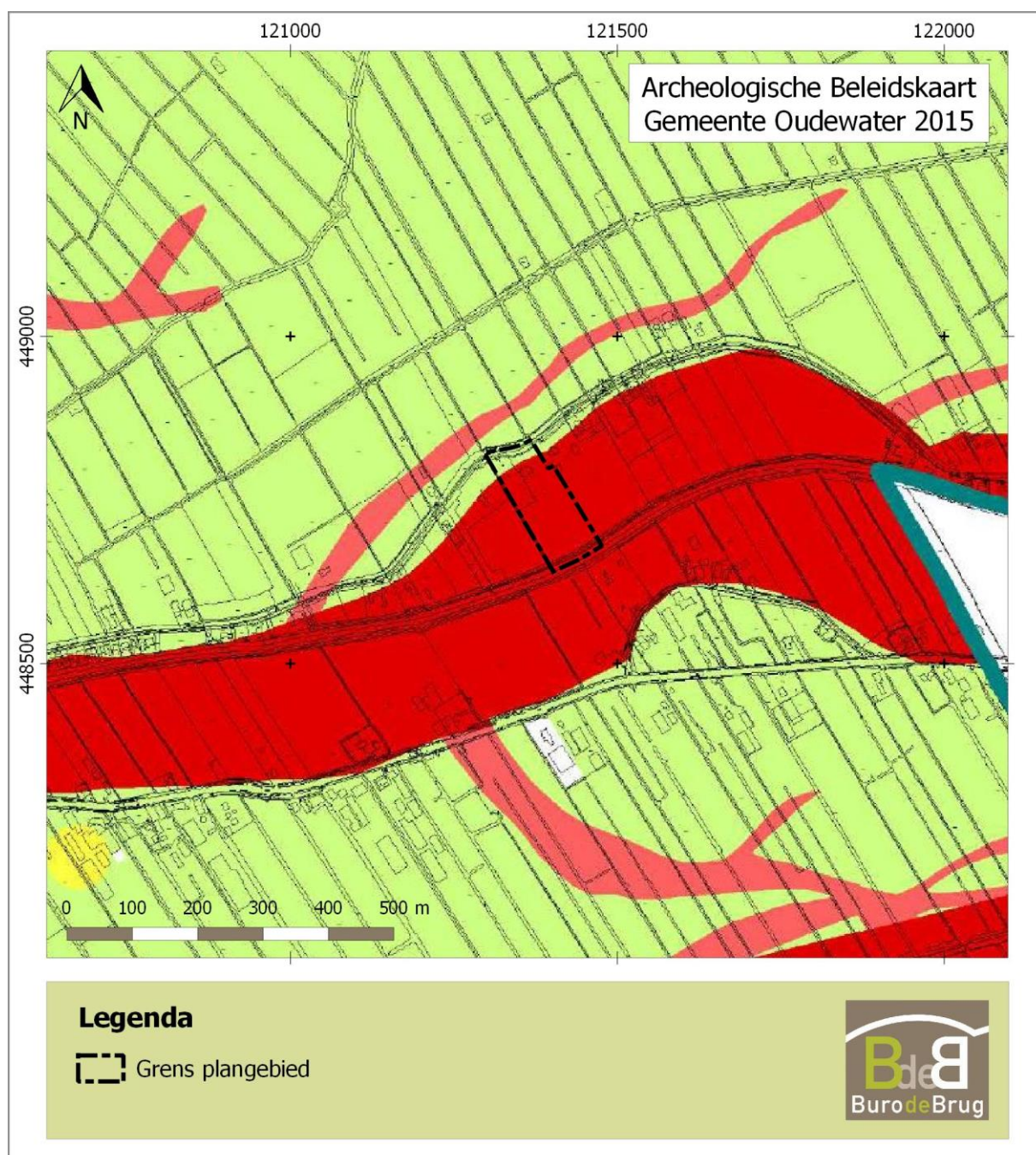
2 Bureauonderzoek en archeologische verwachting

2.1 Beleid en bestemmingsplan

De gemeenten Lopik, Montfoort, Oudewater en Woerden besloten in 2008 gezamenlijk beleid te vormen m.b.t. archeologie. In 2009 is door Vestigia b.v. een archeologische kadernotitie opgesteld voor de gemeenten Oudewater, Lopik, Montfoort en Woerden.³ In 2015 is de gemeentelijke beleidskaart archeologie en in 2016 is de archeologische onderzoeksagenda van de gemeente Oudewater vastgesteld.⁴

³ Alkemade 2009.

⁴ Van den Ende 2015 en Van den Ende 2016.

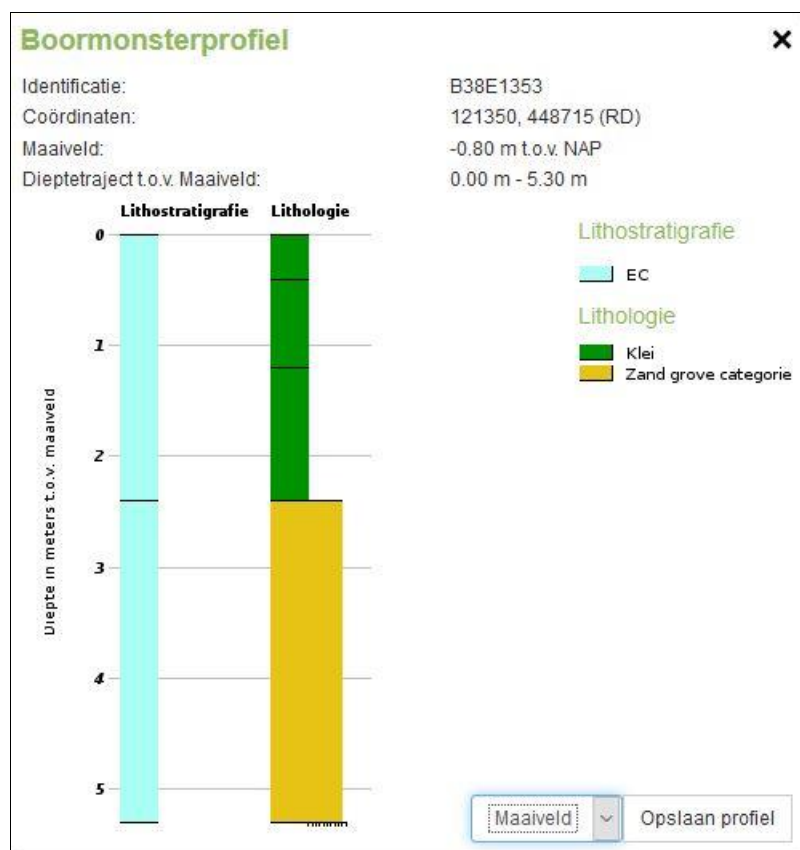
Afbeelding 4. Plangebied geprojecteerd op de archeologische beleidskaart van de gemeente Oudewater 2015 (Van den Ende 2015).

Het plangebied valt binnen bestemmingsplan Landelijk gebied Oudewater & Willeskop (vastgesteld 04-07-2011, NL.IMRO.0589.000006-0711). Op de locatie van het plangebied geldt een dubbelbestemming Waarde – Archeologische Verwachtingswaarde Hoog (WR-AVWH). De hoge verwachtingswaarde correspondeert met een vrijstellingsgrens voor (bouw)werken kleiner dan 200 m² en/of ondieper dan 30 cm. De dubbelbestemming is overgenomen op de archeologische beleidskaart uit 2015. Een klein deel van het plangebied aan de Waardsedijk heeft een lage archeologische verwachtingswaarde op de beleidskaart. Dit deel zal niet worden bebouwd.

2.2 Geo(morfo)logie en bodemopbouw⁵

Bron	Informatie
Geologie ⁶ (1:600.000)	Formatie van Echteld, rivierzand en -grind met een dun kleidek
Geomorfologie ⁷ (1:50.000)	3B44: vrij vlakke, laaggelegen stroomrug
Bodemkunde ⁸ (1:50.000)	Rn95A: Kalkhoudende poldervaaggronden; zware zavel en lichte klei, profielverloop 5

Direct ten westen van het plangebied is een geologisch booronderzoek uitgevoerd.⁹ Hieruit is gebleken dat de eerste 2,5 m onder maaiveld uit klei bestaat, waarna tussen 2,5 en 5,3 m -mv een zandlaag aanwezig is (afb. 5).

Afbeelding 5. De geologische boring gezet direct ten westen van het plangebied (bron: www.dinoloket.nl).

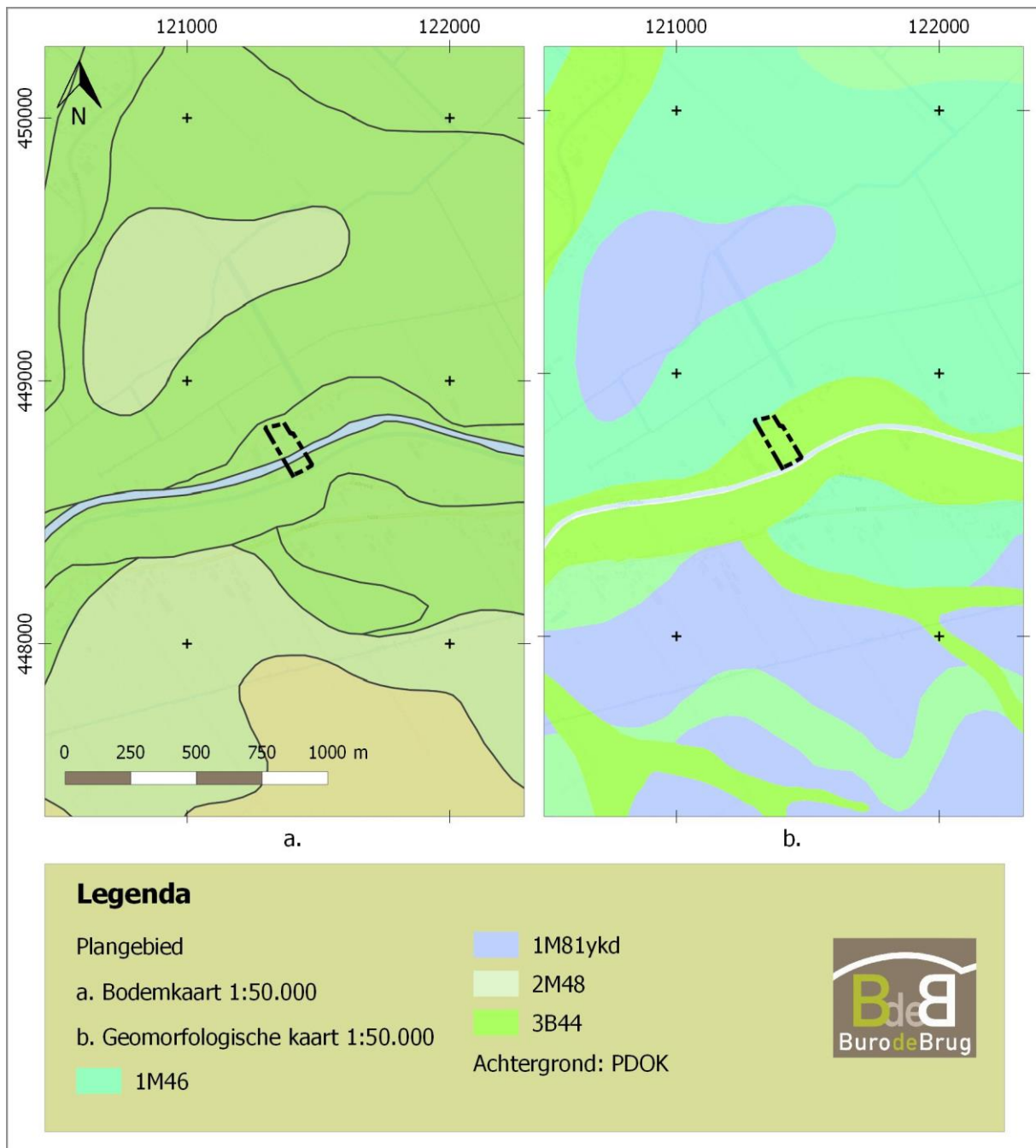
⁵ De tekst tussen aanhalingstekens is, met kleine aanpassingen, overgenomen uit Van den Ende 2016, 9-10.

⁶ TNO-NITG 2005; www.dinoloket.nl; kaart 2010.

⁷ Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, Stichting voor Bodemkartering, 1977, Amersfoort. Afbeelding 6.

⁸ Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, Stichting voor Bodemkartering, 1966, blad 32 West Amersfoort.

⁹ www.dinoloket.nl.

Afbeelding 6. Het plangebied (bij benadering) geprojecteerd op een bodem- en de geomorfologische kaart (1:50.000, bron: Stiboka/PDOK).

“Door de millennia heen hebben grote wijzigingen plaats gevonden in het landschap van Oudewater. Vanaf het Cromerien (800.000 tot 475.000 jaar geleden) was sprake van ijstijden (glacialen), afgewisseld met warmere perioden (interglacialen). Het landschap varieerde van koude mammoetsteppe, waarin mammoeten, rendieren, wolharige neushoorns, oerrunderen, bizons en paarden voorkwamen, tot een landschap van loof- en naaldbossen met bosolifanten en nijlpaarden. Door dit gebied liep in die periode een voorloper van de Maas, een vlechtende rivier, die met veel kleine stroompjes een aanzienlijke breedte had. De rivier liet zand en grind in het gebied achter.¹⁰ De aanwezigheid van water en daarmee verbonden voedingsbronnen had een aantrekkingskracht op vroege mensen (Neanderthalers en de Homo heidelbergensis). Zij trokken door het gebied als jagers en verzamelaars. Vondsten van vuurstenen gebruiksvoorwerpen bij zandwinning in de Cattenbroekerplas in Woerden wijzen op hun aanwezigheid. De vondsten zijn gedaan tussen 20 en 36

¹⁰ Busschers en Schokker 2009 (voetnoot Van den Ende 2016).

m diepte (de maximale ontgraving op die locatie).¹¹ In Oudewater is geen archeologisch onderzoek gedaan dat tot op deze diepte reikt, maar verwacht kan worden dat op dezelfde diepte archeologische resten uit het Paleolithicum (de periode tot ca. 10.000 jaar geleden) aanwezig zijn. Aan het eind van de laatste ijstijd zette de wind een pakket dekzand af op de oudere zand- en grindlagen die door de rivier waren achtergelaten. Na de laatste ijstijd, 10.000 jaar geleden, warmde de aarde op. Mede als gevolg hiervan traden veranderingen in de zeespiegel op. Het gebied vernatte. In de gebieden langs de kust vormden zich moerassen, die langzamerhand naar het oosten uitbreidden. Niet-vergane planten vormden dikke pakketten veen op de oudere dekzandlaag. In Oudewater trad vanaf circa 7000 v.Chr. veengroei op.¹² Momenteel bevinden de lagen uit de vroege prehistorie zich onder minimaal 6 m veen.¹³ Oorspronkelijk zal dat pakket echter dikker geweest zijn, gezien de inklinking van het veen de afgelopen eeuwen.

Door de veengebieden stroomden rivieren, die zand en klei achterlieten in het gebied. Het afgezette materiaal vormde hoge en droge oevers. Vanaf het Neolithicum (nieuwe steentijd, 4900-2000 v.Chr.) zien we dan ook dat mensen zich bij voorkeur op deze oevers vestigen. Interessant is dat archeologisch onderzoek ter plaatse van plangebied Willeskop 123 geulafzettingen van een nog niet bekende waterloop aantoonde op een diepte van 2,7 m onder maaiveld.¹⁴ De afzettingen zijn op vergelijkbare diepte aangetroffen als de Willeskop stroomgordel (5800-4600 v.Chr.), maar deze ligt te ver weg om hieraan gerelateerd te zijn. Toekomstig onderzoek kan meer inzicht bieden in de loop van de waterloop en de vraag of hierlangs bewoning heeft plaatsgevonden.”

Uit de verschillende onderzoeken ontstaat het beeld dat men zich in de prehistorie regelmatig op de hoge, drogere oevers van de geulen vestigde (afb. 7). De Hollandsche IJssel werd actief in de Romeinse Tijd.¹⁵ De afzetting van deze rivier begint in de omgeving het plangebied naar verwachting vanaf 40 cm diepte.¹⁶ Vóór deze periode lag het plangebied midden in een uitgestrekt veengebied. Gezien de concentratie van bewoning op de geulafzettingen, ligt het in de verwachting dat vanaf de Romeinse Tijd bewoning mogelijk was binnen het plangebied. De verwachting voor vindplaatsen uit voor-Romeinse perioden is echter laag.

De bodemkaart van de omgeving van het plangebied uit 1971 geeft aan dat op en/of in de omgeving van het plangebied ontgravingen hebben plaatsgevonden (afb. 7). Op het AHN3 zijn deze ontgrondingen duidelijk zichtbaar. Het plangebied en diverse percelen daar omheen zijn afgegraven. Gemeten in het AHN3 bedraagt deze ontgronding een diepte van 75 tot 100 cm. Zie ook hoofdstuk 2.5.

¹¹ Busschers en Schokker 2009 (voetnoot Van den Ende 2016).

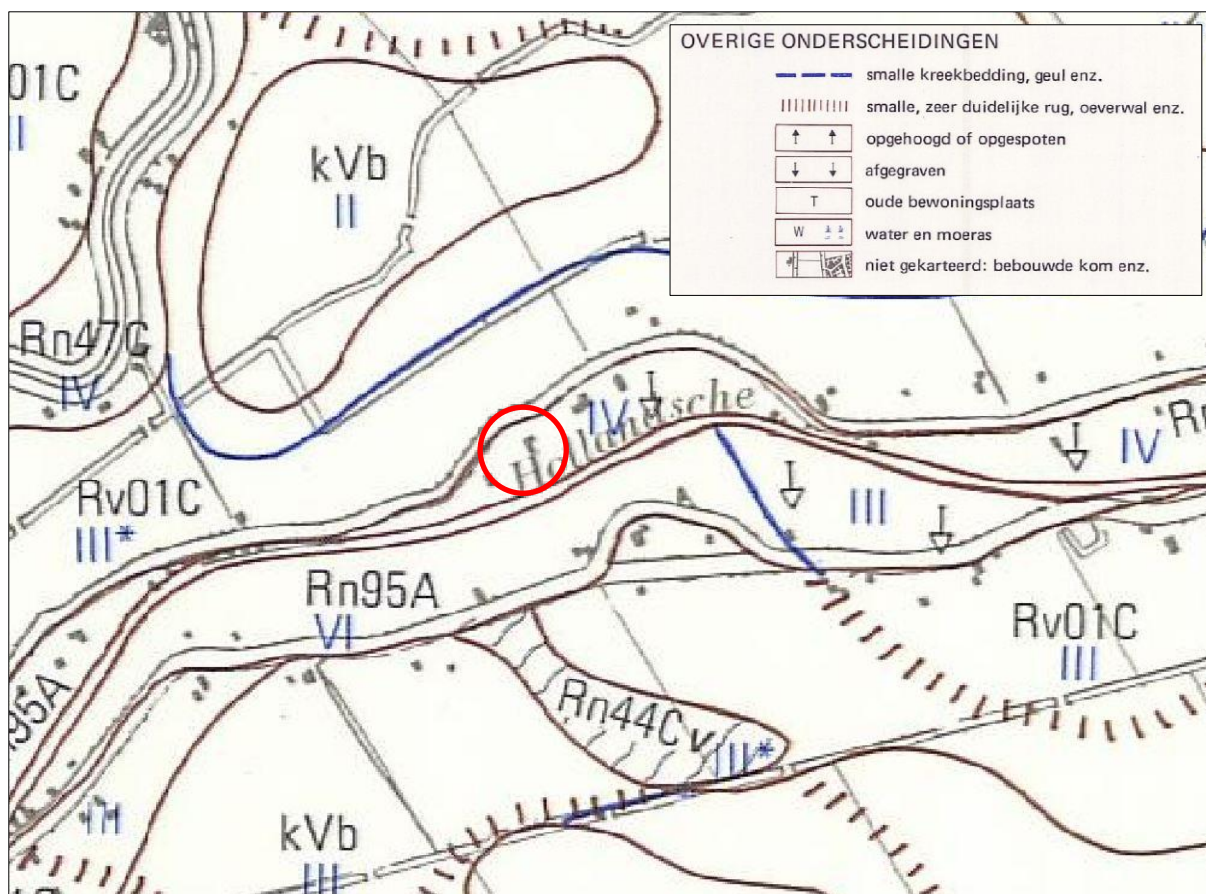
¹² Vos e.a. 2011, 42 (voetnoot Van den Ende 2016).

¹³ Archis II (voetnoot Van den Ende 2016).

¹⁴ Coppens 2012 (voetnoot Van den Ende 2016).

¹⁵ Eimermann & Hanemaaijer 2014, 10.

¹⁶ Coppens 2016, 23.

Afbeelding 7. De locatie van het plangebied (rode cirkel, bij benadering) op een uitsnede van de bodemkaart uit 1971 (Harbers 1981). Inzet: uitsnede van de legenda.

Afbeelding 8. Het plangebied geprojecteerd op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3).

2.3 Historische gegevens

2.3.1 Historische achtergrond

Het plangebied valt nog net binnen de grens van het Romeinse Rijk: de Limes. Op de locatie van het latere Woerden (ca. 6 km ten noorden van het plangebied) werd het castellum (fort) Laurium gesticht, waaromheen een dorp ontstond. De bewoning concentreerde zich langs de Limes: het plangebied lag op de rand van rivier de IJssel en een onontgonnen veenvlakte. Mogelijk vond sporadisch bewoning plaats op de kleige afzettingen aan de randen van de rivieren. Ook in de Vroege Middeleeuwen wordt hier bewoning verwacht. In het centrum van Oudewater zijn enkele vermeldingen bekend die spreken van vondsten die mogelijk dateren uit de Romeinse tijd op ca. 3 m diepte.¹⁷ Elders in de stad zijn ook aanwijzingen gevonden dat de nederzetting aanzienlijk is opgehoogd in de 10de-16de eeuw.

¹⁷ Van den Ende 2016, 12.

De middeleeuwse nederzetting Oudewater is mogelijk al in de 8ste eeuw ontstaan op het snijpunt van de Lange Linschoten met de IJssel. De oudste schriftelijke vermelding dateert uit 1239, toen Oudewater al een welvarende nederzetting was. De naam Oudewater is waarschijnlijk afkomstig van "de oude waarden". In 1265 kreeg de nederzetting stadsrechten van de bisschop van Utrecht.¹⁸ In 1280 ging het eigendom al over van het Sticht Utrecht naar Holland. Oudewater zou tot 1970 Hollands blijven. In de Vroege Middeleeuwen begon de ontginning van het omliggende veengebied. In eerste plaats nam dit de vorm aan van een onregelmatige blokverkeveling dicht bij de oevers van de rivieren. Vanaf ca. 1000 n.Chr. werd de ontginning georganiseerd vanuit de bisschop van Utrecht en ontstond de unieke cope-ontginning; regelmatig strekkende verkeveling van het gebied in percelen van ca. 100 bij 1250 m. Polder de Snelrewaard wordt in de 12de eeuw ontgonnen vanuit de IJssel. Het is nog onduidelijk waar de bewoning zich manifesteerde tijdens de ontginning.¹⁹

Het plangebied ligt historisch gezien buitendijks, dat wil zeggen aan die kant van de dijk waar de rivier (redelijk) vrij bewoog. Het is niet waarschijnlijk dat hier na opwerping van de dijk werd gewoond, aangezien bewoning zich in de regel aan de landzijde concentreert. Het plangebied is in deze periode waarschijnlijk in gebruik geweest als weiland.

Voorafgaand aan de huidige woning waren op het perceel gebouwen uit de jaren 30-60 van de 20ste eeuw aanwezig. Een van deze gebouwen stond vrijwel op dezelfde locatie als de huidige woning (zie afb. 12).

2.3.2 Historisch kaartmateriaal

Van het gebied rondom Oudewater zijn enkele zeer oude kaarten bewaard gebleven. De oudste gaan terug tot in de 15de eeuw. De meeste kaarten zijn echter weinig exact en lang niet altijd is de locatie van het plangebied zichtbaar. Op de (meestal redelijk accurate) stadsplattegrond van Jacob van Deventer (ca. 1560) is de Waardsedijk al zichtbaar.²⁰ Het plangebied valt echter net buiten het gekarteerde gedeelte.

Op een gedetailleerde kaart van het Groot Waterschap van Woerden uit het begin van de 17de eeuw met daarop het gebied rondom Oudewater is het plangebied wel weergegeven (afb. 9). Zichtbaar is dat op dit moment al een duiker aanwezig was die de Snelrewaard ontwaterde.²¹ Opvallend is dat hier ook aan de zuidzijde van het plangebied een pad (?) wordt weergegeven, waar "*loop Kae*" (loopkade?) bij staat geschreven. Blijkbaar was het in deze periode de praktijk om de slingerende dijk af te snijden door de uiterwaarden. Op de kaart wordt langs de "Middelwaerrsen Dijck" geen bebouwing weergegeven op de locatie van het plangebied.

Het verschil met een iets latere kaart van een onbekende maker is opvallend (afb. 10). De kaarten verschillen slechts ca. 30 jaar in datering, maar op de latere kaart is veel (schematische) bebouwing weergegeven langs de Waardsedijk. Mogelijk is dit een aanwijzing dat in deze periode de bebouwing langs de dijk plotseling een vlucht nam. Een andere verklaring is dat de beide kaarten met een ander doel zijn vervaardigd, waardoor er ook andere zaken op zijn weergegeven. Op beide kaarten wordt echter duidelijk dat de bebouwing zich in deze periode aan de noordkant (landzijde) van de dijk concentreerde en slechts sporadisch in de uiterwaarden voorkwam.

Op de eerste exacte kaart van de omgeving, de kadastrale minuutkaart uit 1821, laat nog altijd geen bebouwing binnen het plangebied zien (afb. 11). Ook langs de noordkant van de Waardsedijk is geen bebouwing zichtbaar. Het komt vaak voor dat in de 19de eeuw minder bebouwing aanwezig is dan in de 17de. Op latere kaarten is zichtbaar dat in de jaren 30 van de 20ste eeuw een klein gebouw binnen het plangebied verschijnt, direct aan de Waardsedijk (afb. 12). Het plangebied is in deze periode in gebruik als fruitboomgaard. In de jaren 60 verschijnen er nog een aantal bijgebouwen, mogelijk schuren. De woning uit de jaren 30 is waarschijnlijk door de huidige vervangen in 1998-1999.

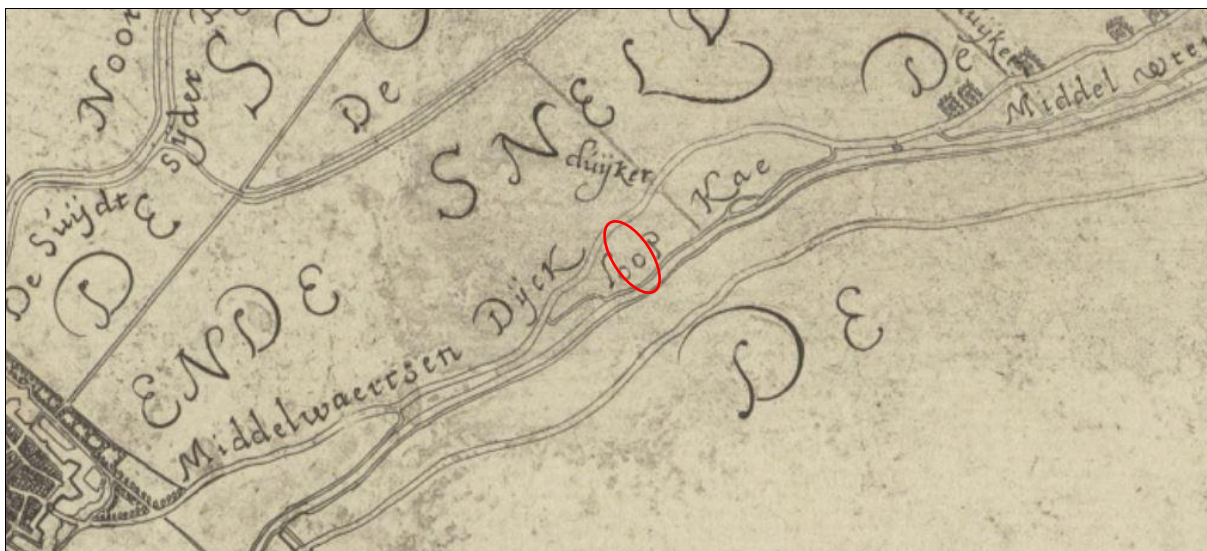
Op basis van het historisch kaartmateriaal geldt binnen het plangebied een lage verwachting voor vindplaatsen uit de Nieuwe Tijd.

¹⁸ Van den Ende 2016, 14.

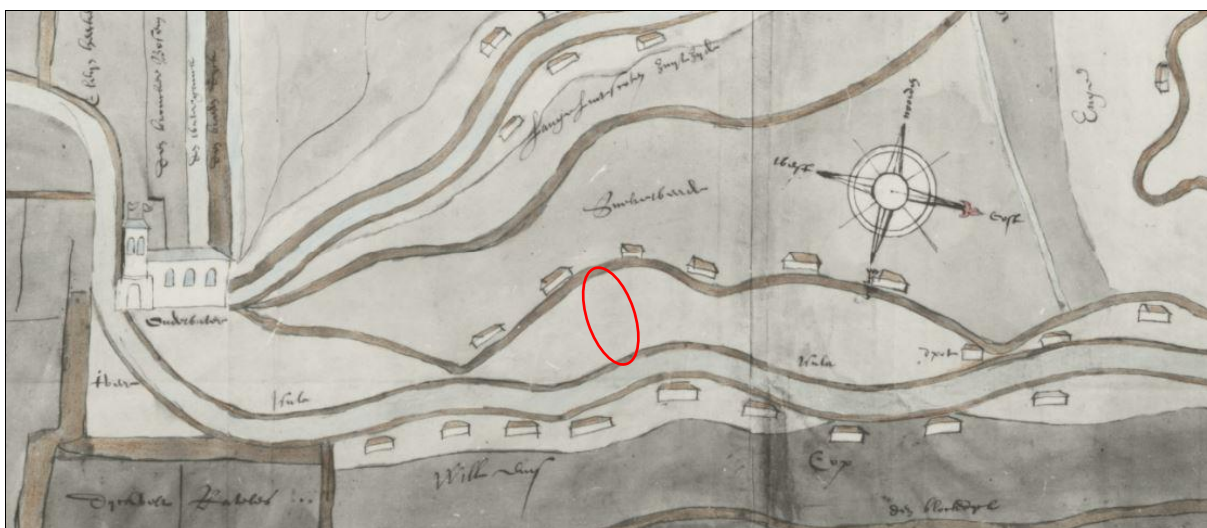
¹⁹ Van den Ende 2016, 17.

²⁰ Collectie Archief RHC Rijnstreek en Lopikerwaard; fotonummer P0268.

²¹ Deze bevond zich waarschijnlijk in de dijk ter hoogte van Waardsedijk 73.

Afbeelding 9. Het plangebied Waardsedijk 83 (rode cirkel, bij benadering) op een uitsnede van de kaart het Groot Waterschap van Woerden uit 1610-1615 (collectie RHC Rijnstreek en Lopikerwaard, A1390).

Afbeelding 10. Het plangebied Waardsedijk 83 (rode cirkel, bij benadering) op een uitsnede van een anonieme kaart van wegen en watergangen uit de periode 1640-1660 (collectie RHC Rijnstreek en Lopikerwaard, P0307).

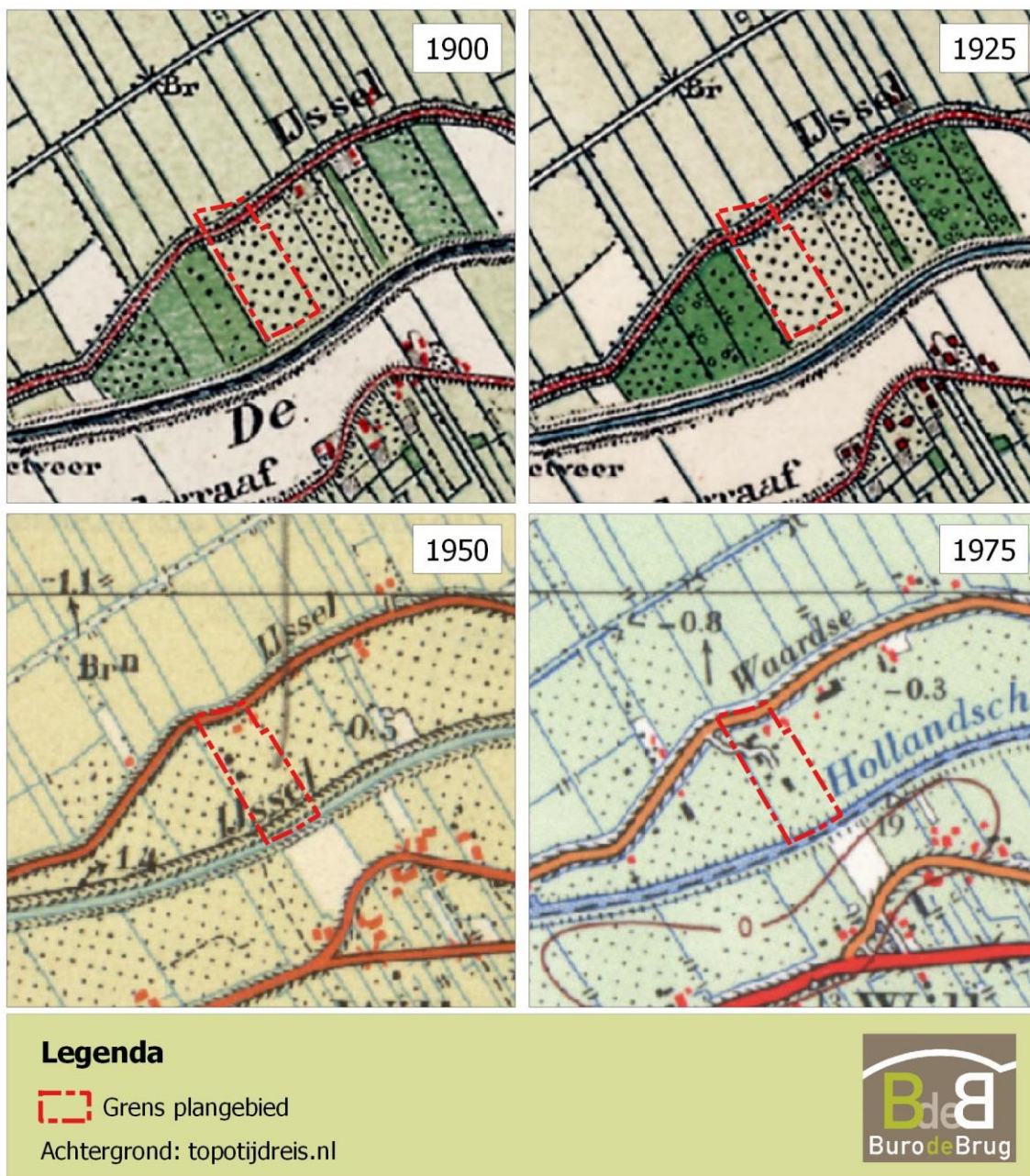
Legenda

 Grens plangebied

Achtergrond: beeldbank.cultureelerfgoed.nl

Afbeelding 11. Het plangebied Waardsedijk 83 (zwarte stippellijn) op de kadastrale minuutkaart uit 1825.

Afbeelding 12. Het plangebied Waardsedijk 83 (rode stippellijn, bij benadering) op de historische kaarten uit de 20ste eeuw. De jaartallen zijn bij benadering.

2.4 Bekende archeologische waarden

Binnen het onderzoeksgebied zijn verschillende vondstmeldingen gedaan en archeologische onderzoeken uitgevoerd (afb. 13).

Ca. 350 m ten oosten van het plangebied zijn twee vondstmeldingen gedaan (Archis-zaaknummers 3280957100 en 3282228100). De eerste vondstmelding betreft een bronzen corpus, de tweede een gouden ring uit de Nieuwe Tijd, beide gevonden in 2013. Een laatste vondstmelding (Archis-zaaknummer 2340440100), ca. 300 m ten zuiden van het plangebied, betreft een archeologisch booronderzoek (zie onderzoek hieronder met hetzelfde nummer).

Hieronder volgt een overzicht van de archeologische onderzoeken.

Zaakidentificatie Archis	2340440100
Toelichting²²	Willeskop 109 Oudewater, gemeente Utrecht.²³ Op basis van de onderzoeksresultaten en de voorgenomen bodemingrepen kan worden geconcludeerd dat bij de realisering van de plannen vermoedelijk geen archeologische waarden zullen worden verstoord. In het plangebied zijn wel de verwachte oeverafzettingen aangetroffen, maar geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen. De aangetroffen crevasseafzettingen in het plangebied lijken niet geschikt te zijn geweest voor bewoning. In het profiel van de reeds tot 75 cm -Mv uitgegraven bouwput en in de boringen zijn geen antropogene ophogingslagen aangetroffen die wijzen op een huisplaats/-terp. De oppervlaktevondsten zijn afkomstig van de stort van de bouwput. Op basis van dit vondstmateriaal kan worden geconcludeerd dat in het plangebied geen LME huisplaats aanwezig. Wel kan worden afgeleid dat het plangebied reeds vanaf de Late Middeleeuwen in gebruik is geweest als agrarisch gebied. Dit past in het beeld van het plangebied dat ligt binnen een laatmiddeleeuws bewoningslint ten zuiden van de Hollandsche IJssel.
Zaakidentificatie Archis	4020137100
Toelichting²⁴	Montfoort tussen Willeskop en de Hollandsche IJssel, gemeente Montfoort.²⁵ In opdracht van K3Delta heeft ArGeoBoor een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor een plangebied langs de Hollandsche IJssel gelegen ten noordoosten van het plaatsje Willeskop en ten zuiden van de Hollandsche IJssel in de Gemeente Montfoort. De aanleiding van het onderzoek vormt de realisatie van een weilanddepot of ophoging met schone grond met een daadwerkelijke hoogte van circa 75 cm. Alvorens dit te realiseren zal de bruikbare klei met een verwachte dikte van 50 cm worden afgegraven. Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 7,1 hectare. Uit het bureauonderzoek is gebleken dat in de zuid- en oostzijde van het plangebied archeologische resten kunnen voorkomen uit de Romeinse tijd en later binnen de oeverafzettingen van de Hollandsche IJssel. De kans op erosie van oudere bodemlagen is in de zuid- en oostzijde kleiner dan in de noordwestzijde van het plangebied. In het oostelijke niet afgegraven deel van het plangebied bestaat de kans op een afgedekt archeologisch niveau uit de periode Romeinse tijd tot 1285. Ook bestaat hier een kans op archeologische resten uit de periode na de afdamming in 1285 in of direct onder het maaiveld. Resten uit deze periode zullen in de afgegraven westzijde van het plangebied met uitzondering van diepe grondsporen grotendeels vernietigd zijn. Het wordt aanbevolen om in de oostzijde, dus in het niet afgegraven gedeelte van het plangebied (circa 3,0 ha) een archeologisch vervolgonderzoek uit te voeren door middel van een verkennend booronderzoek. Aangeraden wordt om de verkenning uit te voeren met een boordichtheid van 10 boringen per hectare. Het doel van het verkennend onderzoek is het vaststellen van de bodemopbouw en de aan- of afwezigheid van eventuele archeologische lagen die zich binnen de oeverafzettingen van de Hollandsche IJssel kunnen bevinden. Voor het westelijke afgegraven gedeelte van het plangebied wordt geen vervolgonderzoek aanbevolen.

²² Toelichting overgenomen uit Archis.

²³ Wink 2011.

²⁴ Nijdam 2016, 3.

²⁵ Nijdam 2016.

Zaakidentificatie Archis	4008036100
Toelichting²⁶	Nieuwbouw gemaal Waardsedijk in Snelrewaard, gemeente Oudewater.²⁷ In het centrale en zuidelijke deel van deelgebied Gemaal komen crevasseafzettingen voor op een diepte vanaf circa 0,6 - 1 m -Mv. Voor deze afzettingen geldt een hoge archeologische verwachting voor archeologische resten uit de periode Romeinse tijd tot en met de Middeleeuwen. De crevasseafzettingen zijn aangetroffen onder een laag komklei van de Hollandsche IJssel. Dit duidt er op dat de crevasseafzettingen door latere rivier activiteit zijn afgedekt en dat ze dus moeten zijn gevormd in een oudere fase van activiteit van de rivier. Aan de hand van het digitale hoogtemodel (AHN) is de verwachte ligging van de crevasse geplot. De archeologische verwachting voor het aantreffen van archeologische resten blijft voor deze zone, na het verkennend veldonderzoek, gehandhaafd. Gezien de relatieve ouderdom van de crevasseafzettingen zijn archeologische resten uit de Vroege Middeleeuwen waarschijnlijk. Op basis van de onderzoeksresultaten is geadviseerd, in de lijn met het beleid van de gemeente Oudewater, om deze zone met een archeologische verwachting middels nader onderzoek in kaart te brengen. Voor de rest van het deelgebied is de kans op het aantreffen, gezien de aangetroffen bodemopbouw, laag. Hier wordt geen nader onderzoek aanbevolen. In beide deelgebieden is sprake van een oude (middeleeuwse) bouwvoor, die gevormd is in de top van de komafzettingen (deelgebied Gemaal) of in de kronkelwaardafzettingen (deelgebied Uitstroomvoorziening). In deelgebied Gemaal zijn in de crevasseafzettingen (vanaf circa 0,6 - 1 m -Mv) zijn geen aanwijzingen in de vorm van vondstlagen of archeologische indicatoren en/of artefacten aangetroffen die kunnen duiden op de aanwezigheid van een archeologische vindplaats. In het plangebied is geen sprake van archeologische vindplaatsen (nederzettingsterreinen). Gezien de onderzoeksresultaten en de voorgenomen bodemingrepen kan worden geconcludeerd dat bij de realisering van de plannen geen archeologische resten zullen worden verstoord. Op basis van de resultaten van dit onderzoek wordt in het plangebied in het kader van de voorgenomen bodemingrepen geen vervolgstap uit het proces van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ) noodzakelijk geacht.
Zaakidentificatie Archis	4568403100 / 2459900100
Toelichting²⁸	Baggerwerkzaamheden Gekanaliseerde Hollandsche IJssel.²⁹ In opdracht van Van den Biggelaar heeft ADC ArcheoProjecten eind 2017 werkzaamheden in de gekanaliseerde Hollandsche IJssel archeologisch begeleid. De voorgenomen baggerwerkzaamheden betroffen onderhoudsbaggerwerk van de Hollandsche IJssel tussen Nieuwegein en Gouda. De archeologische begeleiding is passief ingericht. Dit wil zeggen dat er niet continue een archeoloog aanwezig is, maar deze bij aantreffen van een mogelijke vondst of obstakel tijdens het baggeren door het baggerbedrijf opgeroepen wordt. Hiervoor is een meldingsprotocol opgesteld over hoe te handelen bij het aantreffen van een vondst.

²⁶ Coppens 2016, 23-24.

²⁷ Coppens 2016.

²⁸ Velthuis 2018, 5-6.

²⁹ Visser & Klerks 2014; Velthuis 2018.

	Daarnaast is er voor gekozen ook het zeefresidue bij het verwerkingsbedrijf te controleren op aanwezigheid van archeologische resten. Na de instructie zijn de baggerwerkzaamheden gestart. In november 2017 is vervolgens besloten de baggerwerkzaamheden stil te leggen. Tot dan toe was alleen gebaggerd in delen van traject 3. Met uitzondering van centrum Haastrecht en centrum Oudewater zijn de volgende trajecten gebaggerd: Gouda, Goverwellebrug – Haastrecht en Haastrecht – Oudewater. Tot aan het stilleggen van de werkzaamheden zijn geen meldingen van mogelijke vondsten gedaan tijdens het baggeren zelf. Het grove materiaal uit de gebaggerde trajecten omvatte in totaal één beun van ca. 100 ton. Tussen dit materiaal is een helm van het Nederlandse leger uit de Tweede Wereldoorlog aangetroffen. Dit is de enige vondst met enige archeologische betekenis die is aangetroffen.
--	---

2.5 Verstorende bodemingrepen in het verleden

Op de bodemkaart uit 1971 (zie afb. 7) is duidelijk aangegeven dat het gehele plangebied en ook vele andere percelen langs de Waardsedijk zijn afgegraven. Op het AHN is dit ook duidelijk te herkennen (zie afb. 8): de rode zones op het AHN zijn niet afgegraven, de lichtrode tot gelige zones zijn duidelijk ontgrond en liggen – gemeten in het AHN3 - c. 75 tot 100 cm lager dan het oorspronkelijke niveau. De reden is vermoedelijk kleiwinning geweest. Wanneer deze ontgroning heeft plaatsgevonden is niet bekend. Wel heeft dit een zeer negatief effect op de eventuele archeologische resten gehad.

In het plangebied staan en stonden verschillende gebouwen die het bodemarchief hebben beschadigd. Op de locatie van het nieuwbouwhuis en de nieuw gerealiseerde waterpartijen in de tuin is het waarschijnlijk dat eventuele archeologische resten diepgaand zijn verstoord (zie afb. 2).

Voor de rest van het plangebied zijn geen andere verstoringen vastgesteld.

2.6 Gespecificeerde verwachting

De top van het pleistocene landschap ligt op 6 tot 10 m -NAP en is daarom niet relevant binnen dit onderzoek.³⁰ De verwachting voor het aantreffen van vindplaatsen uit het Paleolithicum is, gezien de voorgenomen ingreep, laag.

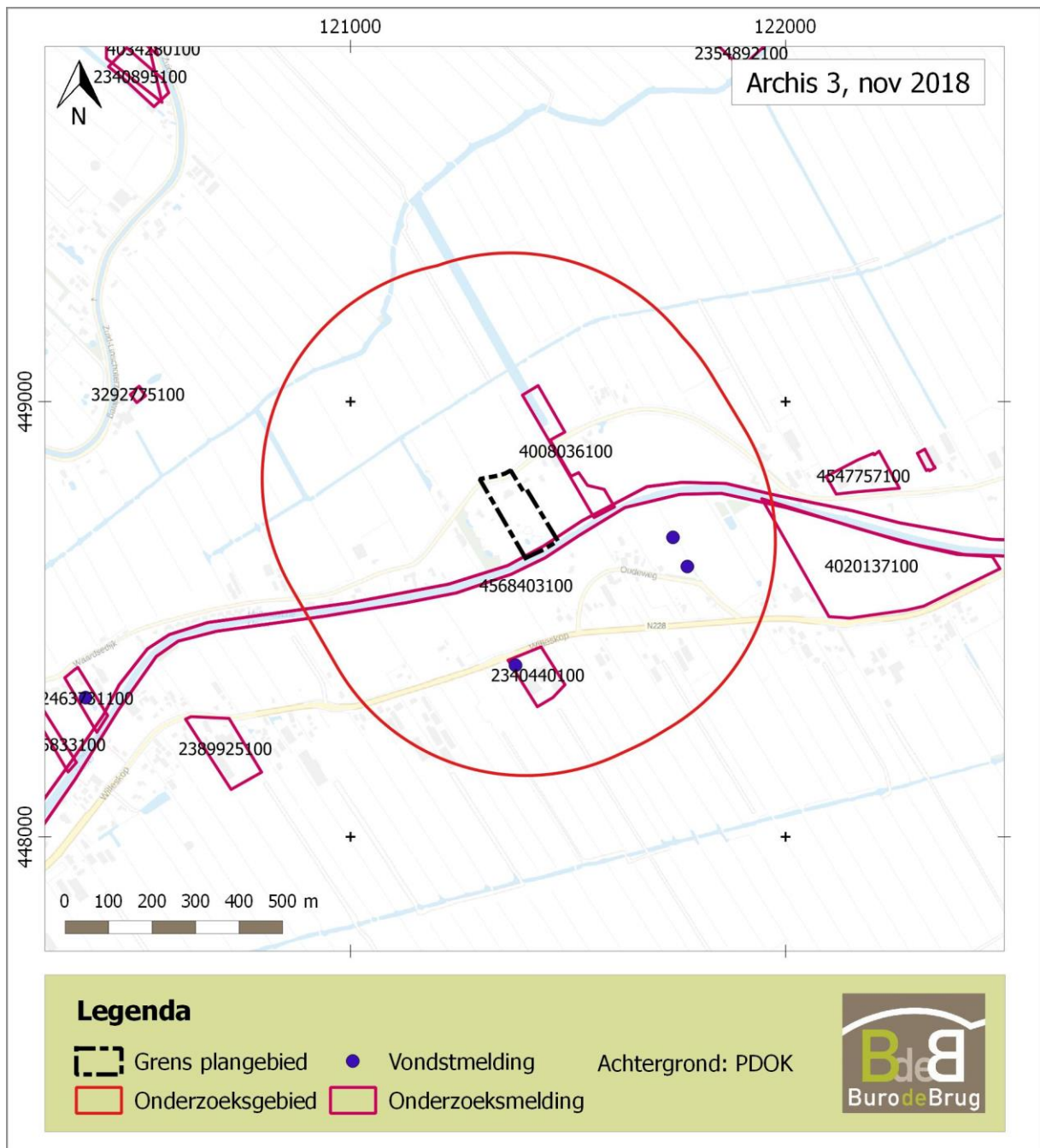
Gezien de afwezigheid van geulafzettingen vóór de Romeinse Tijd is het niet waarschijnlijk dat binnen het plangebied bewoning heeft plaatsgevonden in het Mesolithicum, Neolithicum, de Bronstijd of de IJzertijd. De verwachting voor deze perioden is laag.

Vanaf 40 cm -mv tot onbekende diepte kunnen afzettingen van de Hollandsche IJssel aanwezig zijn. Op deze afzettingen is – mits de bodem niet volledig is afgegraven - bewoning mogelijk geweest in de Romeinse Tijd en Vroege-Volle Middeleeuwen. Vanwege de kleiwinning in het plangebied moet de verwachting voor deze perioden worden bijgesteld naar middelhoog tot laag.

Het is onbekend waar de middeleeuwse bewoning vanaf de 12de eeuw (de tijd van de ontginningen) precies plaatsvond. De Snelrewaard is vanuit de IJssel ontgonnen, maar de bewoning lijkt zich (op basis van later kaartmateriaal) aan de noordzijde van de dijk te hebben geconcentreerd. Omdat het echter onzeker blijft, en de ontgroningen de eerste 75 tot 100 cm van de bovenlaag hebben doen verdwijnen, is de verwachting voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen middelhoog to laag.

Op basis van het historisch kaartmateriaal is de verwachting voor vindplaatsen uit de Nieuwe Tijd laag. Mogelijk loopt door de zuidkant van het plangebied een pad uit de 17de eeuw, maar deze zal weinig sporen hebben nagelaten na de ontgroning.

³⁰ Coppens 2016, 10; Van den Ende 2016, 9.

Afbeelding 13. Het plangebied met nabijgelegen onderzoeks- en vondstmeldingen uit Archis (bron RCE).

3 Conclusie en selectieadvies

In het plangebied Waardsedijk 83 in Snelrewaard, vlakbij Oudewater, is een nieuwbouwwoning uit 1998-1999 aanwezig. De woning en bijgebouwen is in de afgelopen jaren verschillende keren uitgebreid. In de tuin is een nieuw gegraven waterpartij aanwezig. Het ligt in de planning alle bestaande bebouwing en de tuininrichting op het perceel te verwijderen, om plaats te maken voor een nieuwbouwwoning met garage. In de tuin zal een vijver worden aangelegd. De totale bodemingreep benodigd voor de nieuwbouw bedraagt ca. 1280 m². De nieuwbouw zal niet op dezelfde locatie als de huidige bebouwing worden uitgevoerd.

Als gevolg van de ontgroning (vermoedelijk kleiwinning) is het maaiveld met 75 tot 100cm verlaagd. Daarmee is een groot deel van het archeologische potentieel verdwenen. Onbekend is of er nog archeologisch relevante lagen zijn overgebleven.

Binnen het plangebied geldt een lage verwachting voor het Mesolithicum, Neolithicum, de Bronstijd, IJzertijd en Nieuwe Tijd. Voor de Romeinse Tijd en de gehele Middeleeuwen geldt een middelhoge tot lage verwachting. Het Paleolithicum, op 20 m diepte, zal naar verwachting niet worden bereikt.

Buro de Brug adviseert binnen het plangebied een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van verkennend booronderzoek te laten uitvoeren. Door middel van een verkennend booronderzoek kan de mate van mate en diepte van versterking van de oorspronkelijke bodem worden vastgesteld en kan inzicht worden verkregen in de aan- dan wel afwezigheid van archeologische lagen uit de Romeinse Tijd of Middeleeuwen.

Bovenstaand advies dient ter beoordeling te worden voorgelegd aan de bevoegde overheid (gemeente Oudewater) en te worden geaccordeerd door de gemeentelijk archeoloog.

4 Geraadpleegde literatuur

4.1 Digitale bronnen

www.ahn.nl
archis.cultureelerfgoed.nl
www.dinoloket.nl
www.hetutrechtsarchief.nl
www.hisgis.nl
www.geologievannederland.nl
www.oudewater.net
www.provincie-utrecht.nl
www.rijksmonumenten.nl
www.rijksoverheid.nl
www.ruimtelijkeplannen.nl
www.rhcrijnstreek.nl
www.genealogieonline.nl
www.buitenplaatsenin nederland.nl

4.2 Literatuur

Alkemade, M., 2009: Naar een archeologiebeleid voor de gemeenten Montfoort, Oudewater en Lopik. Kadernotitie gemeentelijke archeologische monumentenzorg, *Vestigia rapportnr.* V631, Vestigia b.v., Amersfoort.

Alkemade, M., B. Brugman, M. Gouw, K. Klerks en C. Visser, 2010: Archeologiebeleid gemeente Oudewater, *Vestigia rapportnr.* V674, Vestigia b.v., Amersfoort.

Berendsen, H.J.A., 2004: De vorming van het land. (Fysische geografie van Nederland), Assen.

Busschers, F.S. & J. Schokker, 2009: *Geologisch bureauonderzoek Woerden, locatie Snel en Polanen, ter vaststelling van het litho- en chronostratigrafische kader van Paleolithisch vondstmateriaal*, s.p.

Coppens, C.F.H., 2012: Plangebied Willeskop 123 in Oudewater, Gemeente Oudewater, Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkennende & karterende fase), *RAAP-rapport* 4366, RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Coppens, C.F.H., 2016: Plangebied Nieuwbouw gemaal Waardsedijk in Snelrewaard, gemeente Oudewater; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek, verkennende fase, *RAAP-notitie* 5701, RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Coppens, C.F.H. & J. Sprangers, 2012: Plangebied Zuid-Linschoterzandweg 34 te Snelrewaard, Gemeente Oudewater, Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkennde en karterende fase), *RAAP-rapport* 2553, RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Eimermann, E. & M. Hanemaaijer, 2014: *Bureau voor Archeologie Rapport 2014.42. Willeskop 90, Montfoort, gemeente Montfoort: een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen*, Bureau voor Archeologie, Utrecht.

Ende, H. van den, 2015: Beleidskaart archeologie gemeente Oudewater.

Ende, H. van den, 2016: Archeologische onderzoeksagenda Gemeente Oudewater,

Harbers, P., 1981. Bodemkaart van Nederland 1:50.000, 38 Oost Gorinchem, Stichting voor Bodemkartering Wageningen, Rijswijk.

Looij, J. van & R. Hendriks, 2018: Waardsedijk 83 Snelrewaard, Bunnik.

Nijdam, L.C., 2016: Montfoort tussen Willeskop en de Hollandsche IJssel (Gemeente Montfoort). Een bureauonderzoek, *ArGeoBoor rapport* 1438, ArGeoBoor Archeologisch vooronderzoek & advies, Lippenhuizen.

Stiboka, 1966: Bodemkaart van Nederland 1:50.000.

Stiboka, 1977: Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000.

Visser, C.A. & K. Klerks, Onderhoudsbaggerwerkzaamheden Gekanaliseerde Hollandsche IJssel, gemeenten Gouda, Vlist, Oudewater, Montfoort, IJsselstein en Nieuwegein. Ruimtelijk advies op basis van archeologisch bureauonderzoek, *Vestigia rapportnr.* V1220, Vestigia b.v., Amersfoort.

Vos, P.C., J. Bazelmans, H.J.T. Weerts en M.J. van der Meulen (red.), 2011: *Atlas van Nederland in het Holoceen*, Amsterdam.

Wink, K, 2011: Plangebied Willeskop 109, gemeente Oudewater: archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek, karterende fase, *RAAP-notitie* 4103, RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.